

УДК/UDC 341.322.5

341.4:355.357

ИЗВОРНИ НАУЧНИ РАД / ORIGINAL SCIENTIFIC ARTICLE

Академик проф. др Борис Кривокапић

Пословни и правни факултет Универзитета „Унион – Никола Тесла“,
Београд

Правни факултет Самарског националног универзитета „С. П.
Корољов“, Самара

ПРОБЛЕМ ОДГОВОРНОСТИ ЗА РАТНЕ И ДРУГЕ ЗЛОЧИНЕ ПРИПАДНИКА МЕЂУНАРОДНИХ МИРОВНИХ СНАГА

Сведоци смо све све већег броја мировних операција које изводе међународне оружане снаге. Међутим, као што доприносе прекиду оружаног сукоба, успостављању мира и реда, збрињавању становништва, борби против организованог криминала итд., пракса показује да поједини припадници тих снага врше и разна кривична дела од којих нека представљају ратне злочине односно злочине против човечности. При томе број тих злочина уопште није мали. Због имунитета који уживају и неспремности држава из којих долазе да их адекватно казне, починиоци тих дела често остају некажњени. Рад указује на овај и са њим повезане проблеме и покушава да одговори на питање шта је потребно учинити да би се ова појава сузбила.

Премда у начелу постоје решења овог проблема (пored осталог, Генерални секретар УН је овлашћен и дужан да лиши имунитета лица у мисији УН, када би тај имунитет могао да спречи да правда буде задовољена и када имунитет може бити укинут без штете по интересе УН), она не налазе примену у пракси. Међу могућим решењима су закључење посебне конвенције која би регулисала ову материју, прецизирање у акту о слању мисије услова под којима се односна лица лишавају имунитета и увођење новог међународног кривичног дела односно проширење надлежности

Борис Кривокапић, krivokapicboris@yahoo.com. Аутор је инострани члан Руске академије природних наука – РАЕН, Москва (Одељење друштвених наука), редовни професор Пословног и правног факултета Универзитета „Унион – Никола Тесла“, Београд, професор Правног факултета Самарског националног универзитета „С. П. Корољов“, Самара.

Међународног кривичног суда тако да обухвати и ова дела као посебне злочине. Ипак, право не може само да се избори са овим проблемом пошто он задире у интересе многих држава.

Кључне речи: Међународно право; Мировне мисије; Међународни злочини; Уједињене нације.

Тему која је предмет овог рада површно смо дотакли у нашој књизи која се бавила неупоредиво ширим кругом питања.¹ Тада смо само назначили одређене проблеме везане за питање кривичноправне одговорности припадника међународних оружаних снага и заправо доста простора посветили навођењу конкретних примера из дотадашње праксе. Ово је потпуно нов рад, са другачијим поставкама, новим изворима, сазнањима, аргументима и закључцима. Такође, рад се уопште не бави напред поменутих примерима, већ је осврт на друге такве ситуације.

1. УВОД

1. Међународне оружане снаге. Под међународним оружаним снагама могу се имати у виду врло различите појаве.² Овде тај термин користимо у његовом ужем значењу и сводимо га на оружане снаге међународних организација, првенствено оне које су ангажоване у мировним мисијама.

Разуме се, најважније међу њима су оне које функционишу са мандатом и под заставом УН.³ Ипак, такве снаге могу оформити и користити и друге међународне организације. У пракси их нарочито користи Афричка унија.⁴

На овом степену развоја међународне заједнице, овако схваћене оружане снаге међународних организација нису ни надржавне, ни сталне. Оне се формирају по потреби, а састављене су од националних контингентна држава чланица које су вољне да ставе на располагање своје трупе.

Премда су од првенственог значаја оне такве снаге које су ангажоване у мировним мисијама, тј. на задацима као што су раздвајање и разоружавање сукобљених страна, надгледање прекида ватре итд.,у

¹ Б. Кривокапић, *Мир и рат у међународним односима и праву*, Београд 2017, 943–954.

² *Ibid.*, 943–945.

³ О мировним операцијама УН, В. Milisavljević, *Nove mirovne misije Organizacije ujedinjenih nacija*, Београд 2007; С. De Coning, М. Peter, eds. *United Nations Peace Operations in a Changing Global Order*, Palgrave Macmillan 2019.

⁴ О мировним операцијама регионалних међународних организација: Е. Р. Ј. Myjer, N. D. White, “Peace Operation Conducted by Regional Organizations and Arrangements”, in: G. D. Terry, D. Fleck (eds.): *The Handbook of the International Law of Military Operations*, Oxford University Press 2010, 163–184.

принципу у обзир долазе и битно другачије операције. Неке од њих су хуманитарног карактера (обезбеђење допремања хуманитарне помоћи, извлачење избеглица и слично), друге заштитне природе (нпр. акције међународних снага ради заштите међународне пловидбе одн. трговачких бродова од напада сомалијских и других пирата) итд. У неким изузетним случајевима, без обзира на прокламоване циљеве, те снаге могу бити ангажоване и за акције које не само да нису у складу са међународним правом, већ представљају неки вид његовог кршења, а у посебно драстичним случајевима, чак и агресију – пример је напад НАТО савеза на Југославију (1999).

2. Злочини. Када год постоји одређена оружана сила, а посебно ако је то у време оружаног сукоба, не може се, без обзира на све мере опреза и контроле, искључити могућност да ће припадници те силе вршити одређене злочине. Ово посебно када су у питању снаге велике јачине – конкретне снаге на одређеном простору или ако се посматрају скупно, у свету као целини. Другим речима, без обзира на све превентивне, контролне и репресивне мере, мора се у начелу рачунати са вршењем одређених кривичних дела од стране сваке озбиљне оружане силе, па тако и од стране припадника међународних оружаних снага.

Проста чињеница да само у мировним мисијама УН учествује око 100.000 људи који су по много чему (породику, култури, образовању, погледима на свет, систему вредности итд.) међусобно врло различити, сведочи о томе да се не могу искључити разни инциденти. Ближе гледајући, на дан 31.10.2019. у 13 таквих операција учествовало је 97.509 људи, од којих је униформисаних било 80.406 (од тога 71.350 војника и 9.056 полицајаца) и то из чак 121 државе.⁵ Униформа подразумева и организованост и оружје, а у сваком случају одређену власт над осталим људима, простим становницима (цивилима).⁶

Овде још једном треба подсетити да мировне мисије немају само УН, као и на то да ангажовање међународних оружаних снага које су у функцији одређених међународних организација није ограничено искључиво на мировне операције. По логици ствари, то додатно повећава ризик од међународних злочина које могу извршити припадници међународних оружаних снага.

Према се међународна кривична дела не могу свести сами на њих, најважнији и најтежи злочини међународног права су они који су стављени у надлежност Међународног кривичног суда. Штавише,

⁵ *Peacekeeping Operations: Data*, United Nations Peacekeeping, <https://peacekeeping.un.org/en/data>, 31.10.2019.

⁶ Остатак до 97.509 људи ангажованих у мировним мисијама УН на дан 31.10.2019. чинили су чланови особља (2071), цивилно особље (12.607) и волонтери УН (1233).

део правне науке сматра их (по нама неоправдано) међународним злочинима у ужем смислу.⁷ Да подсетимо, то су: злочин геноцида, злочин агресије, ратни злочини и злочини против човечности.

Пракса показује да су припадници међународних оружаних снага заиста вршили многе од тих злочина и то много пута. Учиниоци су били из разних држава, исто као и њихове жртве.

2. КОНКРЕТНИ ЗЛОЧИНИ

2.1. Геноцид

У досадашњој пракси припадници међународних оружаних снага (оних које овде имамо у виду) нису вршили дела која би се могла оквалитиковати као геноцид.

У неку руку то је и разумљиво, с обзиром на то да је геноцид посебно тешко кривично дело о коме се може говорити само када се утврди истовремено постојање низа услова који се тичу не само круга аката (радњи) и карактера објекта напада (одређене јасно дефинисане групе) већ и доказане геноцидне намере (*dolus specialis*) како је то све прецизирано Конвенцијом о спречавању и кажњавању злочина геноцида (1948) а затим поврђено другим релевантним међународним документима, укључујући Римски статут (1998) Међународног кривичног суда.

Премда се не може искључити могућност да једног дана некакве међународне оружане снаге почине такве акте који би се могли квалификовати као геноцид, то је за сада далеко од стварности. Уосталом, за нашу анализу то и није толико битно, пошто се општи закључци до којих се дође у вези са стварним ратним и другим злочинима припадника међународних оружаних снага, у случају потребе лако могу проширити и на евентуалне починиоце геноцида.

2.2. Агресија

Да ли међународне оружане снаге могу да почине злочин агресије? На први поглед изгледа да то није могуће. То је зато што нам пре свега падају на памет снаге ангажоване у мировним операцијама, а посебно такве снаге УН. Међутим, оружане снаге могу да имају и друге међународне организације и могу да их употребе за остварење циљева који су су противни циљевима из Повеље УН.

Довољан пример је агресија НАТО пакта на Југославију 1999. Она је значила кршење не само Повеље УН и читавог низа важних међународних

⁷ Б. Кривокапић, „О разликовању између међународних кривичних дела у ужем и у ширем смислу“, *Страни правни живот* 2/2018, 7–27.

споразума, већ и најважнијих принципа савременог међународног права, па и унутрашњих прописа конкретних држава.⁸ Радило се о класичном случају агресије пошто је најгрубља оружана сила употребљена против суверене земље. Уосталом, напад на Југославију се савршено уклапа и у општу дефиницију агресије и у конкретне примере аката агресије, како су они дефинисани Резолуцијом 3314 (1974) Генералне скупштине УН и у Римским статутим (1998) након његових измена и допуна из Кампале (2010). То значи, да би, гледајући из угла међународног права, морало да се постави питање одговорности НАТО савеза и његових чланица за тешко кршење међународног права, као и проблем индивидуалне кривичне одговорности свих који су планирали односно наредили агресију или учествовали у њој.

Међутим, агресија је злочин који више него остала међународна кривична дела има политичку димензију. Њега не врше самоиницијативно појединци, већ је то део државне политике. Стога се и догађа да тамо где сви објективни посматрачи виде школски пример агресије, поједине државе то оспоравају и, ако су довољно велике и снажне, успевају да некажњено прођу не само оне, већ и њихови одговорни политичари и војни команданти и уопште сви учесници односних догађаја. Тим пре то важи када су у питању оружане снаге неке моћне међународне организације у чијем чланству су неке од највећих политичких, економских и војних сила данашњице. Другим речима, у принципу није немогуће, али је, реално гледајући, мало вероватно да се на довољно озбиљан начин отвори питање одговорности међународних организација односно припадника њихових оружаних снага за агресију.

2.3. Ратни злочини и злочини против човечности

Строго узев, ратни злочини и злочини против човечности су посебне, различите категорије међународних злочина. Оне су одвојено дефинисане још у Статуту Међународног војног суда који је у Нирнбергу судио главним ратним злочинцима нацистичке Немачке (1946), а затим у низу других међународних докумената, па и у Римском статуту Међународног кривичног суда.

Па ипак, ми ћемо их размотрити заједно. Разлог томе је што се овде не бавимо анализом тих дела као таквих и разликама међу њима, већ чињеницом, да их могу учинити и припадници међународних оружа-

⁸ Б. Кривокапић, *NATO agresija na Jugoslaviju – sila iznad prava*, Beograd 1999; Б. Кривокапић, “NATO Aggression Against Yugoslavia as an Assault of International Law”, in: *International Law and Intervention in the “New World Order”*. From Iraq to Yugoslavia, Madrid 2000, 207–240. Б. Кривокапић, “The NATO Bombing of Yugoslavia (1999) 20 Years Later – The Problems of Legality, Legitimacy and Consequences”, 19–56, in: Н. Вуковић (ed.): *David vs. Goliath: NATO war against Yugoslavia and its implications*, Belgrade 2019.

них снага и, с тим у вези, проблемима који из тога проистичу. Уосталом, добро је познато да одређена дела истовремено представљају и ратне злочине и злочине против човечности.

Дакле, да ли међународне оружане снаге могу учинити ова дела? Чак и ако се остане на нивоу теоријских разматрања, одговор мора бити позитиван. Не може се искључити могућност да неко, ма чијим оружаном снагама припадао, самоиницијативно, без наређења, па и без знања своје команде учини одређене злочине ове врсте. Такве као што су убиство, силовање, мучење, отмица, узимање талаца, пљачка, изнуда итд.

Разуме се, поменута дела могу бити и део неког ширег плана (нпр. да би изазвала осећај страха код припадника неке групе и тако допринела етничком чишћењу одређене територије) односно могу бити извршена по наређењу одређене команде или команданта (због мржње, освете итд.). Ипак, најчешће се ради о делима појединаца или мањих група који делују на своју руку.

Да ли имамо такве примере у пракси? Имамо! Нажалост, много њих.

Разне ратне злочине, као што су убиство цивила, напад на цивиле и цивилне објекте, силовања, мучење цивила и ратних заробљеника итд., учинили су дејствујући у својству дела међународних оружаних снага припадници националних контингената разних држава, па и оних великих, развијених, са дугом војничком традицијом, чије су јединице наводно подвргнуте чврстој војној дисциплини, итд.

Подразумева се да се ови злочини могу очекивати када је реч о агресији, јер неко ко је прекршио темеље међународног права – стриктно правило о забрани силе у међународним односима, врло вероватно неће много марити ако се огреши о још неке забране. Пример је агресија НАТО савеза на Југославију у којој су снаге Алијансе извршиле много ратних злочина, свесно гађајући цивиле и цивилне објекте (стамбене зграде, болнице, мостове, путничке возове итд.), уништавајући природу, користећи забрањено оружје, намерно гађајући дипломатско представништво неутралне земље (амбасаду НР Кине) итд.

Не може се нипошто оправдати, али се донекле може разумети да и међународне оружане снаге које су формиране као борбене трупе у сукобу против јасно дефинисаног непријатеља пређу границу дозвољеног, кршећи правила ратног и хуманитарног права на штету противника, па чак и цивила. Примере тога имали смо у рату у Кореји (1950–1953) када су и међународне оружане снаге које су биле ангажоване у име УН извршиле низ злочина против цивилног становништва.

Посебно ужасава чињеница да имамо мноштво доказа о томе да су тешке злочине као што су намерно убиство цивила, напад на цивиле и

цивилне објекте, силовања, мучења итд., извршили и припадници оних међународних снага које су се налазиле у некаквој мировној или сличној мисији. Дакле, такозвани спасиоци, који су као изасланици међународне заједнице дошли да донесу мир; заштите локално становништво (цивиле) и то не само од борби, већ и од безакоња и насиља; пруже хуманитарну и другу потребну помоћ; створе услове за нормализацију живота итд. показали су се у неким случајевима као убице, садисти, силоватељи... Не само да су кршили елементарна људска права људи над којима су имали власт, већ су учинили тешке међународне злочине, подвргавајући те људе управо неким од оних поступака од којих је требало да их заштите.

Поред осталог, постоје сведочења о томе да су тешке злочине ове врсте извршили војници у униформама САД, Канада, Белгије, Италије, једног броја афричких и азијских држава... Заправо, анализа 30 мисија УН из периода 2007–2017. од којих је једнак број (по 15) имало односно није имало мандат заштите цивила, показала је да се чак 96,3 % оптужби за сексуално искоришћавање и злостављање односило на мисије које су имале мандат да штите цивиле, док се на остале мисије односило мање од 3,7 % таквих оптужби.⁹

Злочини о којима је реч извршени су против становника разних држава – Сомалије, ДР Конга, Централноафричке Републике, Судана, Мозамбика, Источног Тимора, Еритреје и Етиопије, Бурундија Обале Слоноваче, Хаитија, итд. О неким од њих смо писали,¹⁰ за неке смо сазнали накнадно,¹¹ а неки су се догодили у међувремену.¹²

⁹ A. Dayal, S. Huvé, “Reducing Sexual Abuse and Exploitation in UN Peacekeeping Missions: Reforming Data Collection to Inform Action”, Policy Brief, Georgetown Institute for Women, Peace and Security, November 2018, 2–3, https://giwps.georgetown.edu/wp-content/uploads/2018/12/GIWPS_Reducing-SEA-in-UN-Peacekeeping.pdf, 31.10.2019.

¹⁰ Б. Кривокапић, (2017), 948–950.

¹¹ S. A. Notar, “Peacekeepers as Perpetrators: Sexual Exploitation and Abuse of Women and Children in the Democratic Republic of Congo”, *Journal of Gender, Social Policy & Law* 2/2006, 413–429; C. Aoi, de C. Coning, R. Thakur eds., *Unintended consequences of peacekeeping operations*, United Nations University Press 2007; Csáky Corinna, *No One to Turn To: The under-reporting of children sexual exploitation and abuse by aid workers and peacekeepers*, Save The Children Fund, http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/27_05_08_savethechildren.pdf, 31.10.2019; E. F. Defeis, “U. N. Peacekeepers and Sexual Abuse and Exploitation: An End to Impunity”, *Washington University Global Studies Law Review* 2/2008, 185–214; G. Simm, *Sex in Peace Operations*, Cambridge University Press 2013; R. J. Wilson, E. S. Hurvitz, “Human Rights Violations by Peacekeeping Forces in Somalia”, *Human Rights Brief* 2/2014, 2–8; R. Burke, “Central African Republic Peacekeeper Sexual Crimes, Institutional Failings: Addressing the Accountability Gap”, *New Zealand Journal of Public and International Law* 1/2016, 97–128; K. Grady, “Sex, Statistics, Peacekeepers and Power: UN Data on Sexual Exploitation and Abuse and the Quest for Legal Reform”, *Modern Law Review* vol. 79 2016, 936–937; B. Kovatch, “Sexual exploitation and abuse in UN peacekeeping missions: A case study of MONUC and MONUSCO”, *Journal of Middle East*

3. ПРОБЛЕМИ

Злочинци и њихова злодела су део живота. Увек су били, а и данас су присутни у сваком друштву. Уосталом, управо зато постоје кривично право и кривични судови.

Кривична дела су ружна слика стварности чак и у најразвијенијим и најуређенијим заједницама, онима која су по много чему узор за остатак света. И то у миру, када скоро беспрекорно функционишу институције система. По себи је јасно да се много више врше у време оружаних сукоба, када нема ефикасног надзора и државне власти на терену; када је под оружјем, поред осталог, и мноштво лабилних људи, па и оних склоних криминалу; када знајући да у било ком тренутку могу да изгубе живот, постану инвалиди итд. многи не размишљају о последицама својих поступака итд.¹³

Опште узев, свака држава је одговорна за своје оружане снаге и обавезна је да спречи да припадници тих снага врше злочине, а ако их изврше дужна је да пронађе и казни кривце. Интерес је и саме те државе да тако учини, јер су јој потребне дисциплиноване јединице, а не наоружана банда, која, уосталом, у неком тренутку може да окрене оружје против својих заповедника, па и органа цивилне власти сопствене земље. Чињеница је да у пракси државе из разних разлога не кажњавају увек

and Africa 2/2016, 157–174; P. Dodds, “AP Investigation: UN troops lured kids into Haiti sex ring”, Associated Press, April 12 2017, <https://apnews.com/7ccc5fbc05124fa9b0f42ce2edb62d9d/AP-Investigation:-UN-troops-lured-kids-into-Haiti-sex-ring>, 31.10.2019.

¹² R. Freedman, S. Blakemore, C. Barker, *Safeguarding Childred from UN Peacekeeper Sexual Exploitation and Abuse in Liberia*, Keeping Children Safe et al. 2017, www.keepingchildrensafe.org.uk/sites/default/files/kcs_liberia.pdf, 31.10.2019; S. A. Giles, “Criminal Prosecution of UN Peacekeepers: When Defenders of Peace Incite Further Conflict Through Their Own Misconduct”, *American University International Law Review* 1/2017, 147–185; L. C. Ivers, Y. Guillaume, “The Price of Peace? Peacekeeping with Impunity Harms Public Health in Haiti”, *American Journal of Tropical Medicine and Hygiene* 3/2017, 639–640; S. Smith, “Accountability and sexual exploitation and abuse in peace operations”, *Australian Journal of International Affair* 4/2017, 405–422; J. Whalan, “Dealing with Disgrace: Adressing Sexual Exploitation and Abuse in UN Peacekeeping”, *Providing for Peacekeeping No. 15*, August 2017, www.ipinst.org/wp-content/uploads/2017/08/IPI-Rpt-Dealing-with-Disgrace2.pdf, 31.10.2019; A. Dayal, S. Huvé; S. Genovese, “Prosecuting U.N. Peacekeepers for Sexual and Gender-Based Violence in the Central African Republic”, *Brooklyn Journal of International Law* 2/2018, 609–637; L. Mudge, „In the Central African Republic, AU Peacekeepers Carried Out an Egregious Crime”, Human Rights Watch, August 10, 2018, www.hrw.org/news/2018/08/10/central-african-republic-au-peacekeepers-carried-out-egregious-crime, 31.10.2019; Van Leeuwen Jayden, “Adressing the Gap: Accountability Mechanisms for Peacekeepers Accused of Sexual Exploitation and Abuse”, *Victoria University of Wellington Law Review* vol. 50, 2019, 137–139.

¹³ Пошто се овај рад бави мрачном страном мировни мисија, треба бити поштен, па рећи и то да је до 31. 10. 2019. у мировним мисијама УН погинуло 3.890 миротвораца, а да их је пуно рањено, с тим да су неки остали инвалиди. *Total Fatalities Since 1948*, United Nations Peacekeeping, <https://peacekeeping.un.org/en/fatalities>, 31.10.2019.

злочинце из сопствених редова,¹⁴ али ако ништа друго онда се суочавају са осудом светског, а често и сопственог јавног мњења. Такође, ако од- носна лица падну у руке треће силе (противника или чак неке неутралне државе) она их може судити и казнити због извршених злочина.

Ситуација је много компликованија када су у питању злочини које су учинили припадници међународних оружаних снага.

1. Имуитет од стране јурисдикције. Припадници међународних оружаних снага уживају имунитет од јурисдикције страних држава. Он се у извесном смислу подразумева, а додатно се прецизира међународ- ним споразумом или другим актом о одређењу и слању тих снага. Да- кле, ниједна земља (територијална држава, нека трећа држава) нема ју- рисдикцију над тим лицима. Гледано из другог угла, било који акти го- њења и кажњавања тих лица значили би кршење међународног права. Она су, према томе, заштићена слично као дипломатски представници.

Пошто, као што ћемо одмах видети, држава којој припадају често није спремна да их сама казни, поставља се питање шта се може учинити када та лица изврше неко међународно кривично дело. Значи ли то да се њихов имунитет претвара у некажњивост? То не би смело да се догоди.¹⁵

У начелу постоји решење и то врло једноставно. Пошто су приви- легије и имунитети дати лицима која су у служби УН (функционерима и стручњацима) не ради њихове личне користи, већ у интересу УН, имунитет се може и скинути. Генерални секретар УН је овлашћен и дужан да лиши имунитета лица у мисији УН, када би тај имунитет могао да спречи да правда буде задовољена и када имунитет може бити укинут без штете по интересе УН. Ова питања регулисана су Повељом УН (чл. 105/2) и, нарочито, Конвенцијом о привилегијама и имунитети- ма Уједињених нација (1946) посебно њеним члановима V (Одељци 18 и 20) и VI (Одељци 22 и 23) а делом и другим прописима.

¹⁴ Један од назогласнијих злочина против цивилног становништва из периода после Другог светског рата је онај који је у вијетнамском селу Ми Лај 16.3.1968. извршио вод војске САД под командом поручника Келија (*William Calley Jr.*) побивши за свега 15 минута 567 цивила, углавном стараца, жена и деце. Пошто је масакр изазвао разумљиво згражање америчке и међународне јавности, покренут је судски поступак против 26 војника и официра. Осуђен је, међутим, само поручник Кели, коме је пред судом доказано убиство најмање 22 цивила, премда је био оптужен да је лично убио њих 109. Према изјавама сведока, не само да је Кели наредио да се побију цивили и лично учествовао у томе, већ је узимао пушке оних који су одбили да изврше његово наређење и из њих убијао цивиле. За све то, првобитно је осуђен на доживотни затвор, али је убрзо амнестиран, након што је провео само три и по године у некој врсти кућног притвора.

¹⁵ У литератури на енглеском језику се с правом истиче да премда (на том језику) слично звуче, имунитет (енгл. *immunity*) и некажњивост (енгл. *impunity*) су сасвим различите ствари. М. Odello, R. Burke, “Between immunity and impunity: peace keeping and sexual abuses and violence”, *International Journal of Human Rights* 6/2016, 839–853.

Чињеница је, међутим, да та решења не налазе примену у пракси. Разлог је што су међународне оружане снаге састављене од националних контингента који су у принципу ипак део оружаних снага сопствене државе, а не некакве стварно међународне трупе. Једна од последица тога је да за разлику од функционера одн. службеника који ужива односне привилегије и имунитете према свим државама, па и оној чије држављанство има, припадници оружаних снага које су у међународној мисији нису ослобођени персоналне надлежности своје земље. Не само да могу да одговарају пред њеним органима за кажњива дела која учине док су у мисији, већ су дужни да се повинују наређењима своје врховне односно друге надлежне команде. То је, разуме се, у сукобу са њиховом обавезом да извршавају налоге највиших органа односне међународне организације. С тим у вези и питање, како се тај сукоб решава. Одговор је врло једноставан, а најлакше га је сликовито дочарати једним другим питањем – ако надлежни орган организације нареди припадницима војног контингента државе А да се дислоцирају у место Б, а држава којој те снаге припадају, нареди им да се врате кући – кога ће те снаге послушати? Јасно је да ће трупе спровести наређење које су добиле из сопствене земље. Уосталом, надлежне власти те земље задржавају надзор и суштинску власт над сопственим јединицама и када су у међународној мисији. Стога, ако неки међународни ауторитет нареди да се лиши имунитета лице за које постоји основана сумња да је као припадник међународних оружаних снага извршило неко кривично дело, држава којој припада то лице ће скоро сигурно учинити све да спречи да оно буде процесуирано биле где, сем од стране ње саме односно њеног суда.

Постоје и други проблеми. Повеља УН и Конвенција у привилегијама и имунитетима УН говоре о функционерима и стручњацима УН, а војна лица, посебно она без чинова не само да нису функционери, већ би се тешко могла сматрати и стручњацима и поред тога што се о њима понекад говори као о „војним стручњацима“.

Чак и да се пређе преко тога, Конвенција у одељцима 18 и 22 говори о судском имунитету односних лица „за обављене послове које су извршили у службеном својству“. Строго узев, то би значило да за све што учине изван својих функција ова лица не уживају имунитете. Ипак, за припаднике међународних оружаних снага се обично посебним споразумом уговара управо потпуни имунитет.

Такође, Конвенција у одељцима 18 и 20 предвиђа да ће односна лица бити ослобођена „свих обавеза које се односе на националну службу“. Тачно је да док су у међународној мисији припадници оружаних снага односне државе на изванредан начин су под влашћу међународне организације, а не државе којој припадају. Ипак, то је само донекле тако. До-

вољно је само размислити шта би се догодило да док су они умиривној мисији негде на другом крају света, држава из које су уђе у рат против неке треће стране (нпр. буде жртва агресије). Нема никакве дилеме да би се у случају потребе те јединице хитно вратиле да бране сопствену земљу, не марећи превише за своје међународне миротворне функције.

Чак и када би надлежни функционер скинуо имунитет са односног лица или групе лица који су у међународној оружаној мисији, дозвољавајући тиме територијалној држави да према њима предузме акте власти, проблем би можда био решен правно, али не и стварно. Треба имати на уму да су лица о којима је реч по дефиницији наоружана (па и тешким наоружањем) а уз то вична употреби оружја; да би њихови саборци највероватније стали на њихову страну, а ако у томе не би успели да би вероватно отказали послушност и почели да спроводе неку своју правду; итд. Покушај територијалне државе да силом ухапси осумњичене лако би се могао претворити у оружани сукоб, што би могло да се изроди у нешто чије последице нико не би могао да предвиди.

Коначно, чак и када би надлежни функционер међународне организације (нпр. Генерални секретар УН) повукао имунитет односних лица, а држава којој припадају не би била против тога или не би била у позицији да то спречи, остаје чињеница да се мировне мисије најчешће шаљу у недовољно развијене земље односно на подручја која су захваћена оружаним сукобима (рат, грађански рат) или на којима је из других разлога хаотично стање (безвлашће, владавина организованог криминала итд.). У таквим условима судски систем тих земаља обично не функционише на прави начин.¹⁶ То се односи на све елементе који се тичу поступка, почев од притвора, услова држања у притвору, самог тока процеса, обезбеђења нужних права одбране, независности и непристрасности суда, све до врсте и висине саме казне и начина њеног извршења.¹⁷

То је и разлог, што се гоњење и кажњавање лица која су осумњичена да су учинила међународна кривична дела за време док су била у мисији међународних оружаних снага, скоро без изузетка препушта држави из које су та лица.

¹⁶ K. Askin, “Global: ending impunity for crimes committed by UN peacekeepers“, International Bar Association, 17 June 2016, www.ibanet.org/Article/NewDetail.aspx?ArticleUid=CEBC5F69-A238-49BB-B85A-5E8D878FE485, 31.10.2019.

¹⁷ Тако је нпр. данас тенденција да се свугде укида смртна казна, те се стога окривљени не изручује земљи у којој му прети смртна казна. Такође, закони територијалне државе могу предвиђати из угла савременог међународног права неприхватљиве начине извршења казне – нпр. извршење смртне казне каменовањем, одсецањем главе итд. Ако је реч о неразвијеној земљи, суоченој са дугогодишњим ратом, разним несташицама, сиромаштвом, болестима итд. и затворска казна се може показати као неадекватна, зато што су затвори испод свих очекиваних стандарда.

Према изложеном, све говори да по важећим решењима и постојећој пракси војна лица која су у мировним мисијама УН уживају апсолутни имунитет за своје поступке, насупрот функционалном имунитету који важи за све функционере и службенике УН. Тешко је оправдати тај несклад.¹⁸

2. Персонална надлежност државе порекла. Држава којој припадају односне јединице које су део међународних оружаних снага задржава над њима сву дисциплинску и другу власт, па и надлежност да их, када томе има места, кривично гони и кажњава. То практично значи да припадници тих јединица уживају потпуни имунитет у односу на било коју државу, па и државу домаћина (ону у којој су у мисији) и сваку транзитну земљу (ону преко чије територије прелазе на пута ка држави у којој ће учествовати у мисији или на путу назад из ње).¹⁹

Не само да је такво решење део међународног обичајног права, већ је оно предвиђено и Моделом споразума о статусу снага у мировним операцијама, који је 1990. припремио Генерални секретар УН, а којим је прецизирано да су чланови војне компоненте операција УН за очување мира под ускључивом јурисдикцијом њихових одговарајућих држава учесника у погледу било каквог кривичног дела које могу извршити у држави домаћину.²⁰

Ту нема ничег спорног. Проблем је што пракса недвосмислено показује да државе нису вољне да кажњавају своје војнике за злочине које су ови учинили у иностранству као део некаквих међународних војних снага. Напротив, мноштво је примера који сведоче да државе негирају да су злочини уопште учињени, а када се докаже да су се заиста догодили, онда оспоравају да су у то умешани припадници њихове војске. Чак и у оним неспорним случајевима у којима постоји мноштво материјалних доказа и сведока, државе или не покрећу судске поступке против својих војних лица или, ако и воде те поступке, изричу невероватно благе казне.

Да би се такво стање поправило предузети су кораци за усвајање механизма који би присилили државе да врше своју кривичну јурисдикцију у односу на припаднике својих оружаних снага односно да оне који су то заслужили прописно кажњавају за злочине извршене у међународним мировним мисијама. Ипак, у пракси није много постигнуто.

У вези са персоналном надлежности држава односно њихових кривичних судова, постоји још један проблем који се лако може испустити

¹⁸ A. J. Miller, “Legal Aspects of Stopping Sexual Exploitation and Abuse in UN Peacekeeping Operations“, *Cornell International Law Journal* vol. 71, 2006, 86–90.

¹⁹ D. Fleck, “The legal status of personnel involved in United Nations peace operations“, *International Review of the Red Cross* 891/892, 2013, 614–616.

²⁰ Model status of forces agreement for peacekeeping operations: Report of the Secretary-General UN Doc A/45/594 (9 October 1990), par. 47/b; D. Fleck, 629–631; E. F. Defeis, 185–197; J. Van Leeuwen, 140–141.

из вида. Наиме, у случају покретања поступка пред судом чијем националном контингенту припада лице које је окривљено да је учинило неки злочин док је било у саставу међународних оружаних снага, долази се до једне нелогичности. Ако претпоставимо да је то лице било у мировној мисији УН, испада да се оно, као нека врста органа УН или у најмању руку међународног службеника УН, подвргава надлежности националног суда дате државе. То је, међутим, принципијелно у супротности са општим начелом о привилегијама и имунитетима УН и њиховог особља, које је потврђено многим уговорима, а може се сматрати да је прерасло и у обичајно правно правило. Чак и ако има држављанство поступајуће државе (што је овде случај скоро без изузетка) односни припадник оружаних снага био је у критичном тренутку у мисији УН, а не своје земље, под врховном командом УН, а не своје владе. Тачно је да је у сваком тренутку власт његове владе на њим релно била много јача од власти УН, али правно гледајући он је био део система УН и као такав изузет од кривичне одговорности држава, па и државе свог држављанства односно порекла.²¹ Стога је најбоље да се ова питања унапред уреде одговарајућим споразумом и то како на универзалном, тако и на регионалном нивоу. Разуме се, она могу бити прецизирана и посебним уговорима који се односе на конкретне ситуације, тј. „од случаја до случаја“. Ипак, по себи је јасно да када је реч о тако важним питањима из много разлога је неупоредиво боље, па чак и неопходно успоставити одређене јединствене општеприхваћене стандарде који важе у свим приликама.

3. Надлежност међународне организације. С обзиром на то да се у принципу ради о националним контингентима држава – војним лицима која су део оружаних снага односних земаља, носе њихове униформе и ознаке, прошла су обуку у тим снагама, имају у њима чинове и радна места, наоружана су и опремљена од стране тих снага итд. – међународне организације, чак и када имају врховну команду над тим јединицама, суштински немају над њима ону власт коју имају одговарајући национални органи држава.

Ближе гледајући, међународне организације у принципу не могу да ражалују неко лице, да га отпусте из војне службе итд., а тим пре да га кривично казне. Уосталом, кривичне санкције изриче кривични суд у одговарајућем поступку, а међународне организације немају такве судове. Ни Међународни кривични суд није орган УН већ је независно међународно тело, које, истина, тесно сарађује са УН, али није део њиховог система.

²¹ Овде имамо у виду то да припадник оружаних снага неке државе не мора нужно да буде и њен држављанин (нпр. случај разних легија странаца).

4. Надлежност међународних кривичних судова. Разуме се, у начелу би се могло доћи до правног решења које би омогућило неком међународном кривичном суду да заснује своју надлежност над лицима која су учинила злочине док су била део међународних оружаних снага.

Међутим, ако би реч била о таквим *ad hoc* судовима, треба се сетити да, премда су такви трибунали за бившу Југославију и Руанду неко време промовисани као суштински искорак ка задовољењу међународне правде, да су се они суочили са великим бројем проблема и сопствених пропуста због којих су доживели мноштво оправданих критика. Уосталом, нереално је оснивати међународне *ad hoc* судове за све мировне мисије (то би значило неоправдано гомилање таквих судова и њиховог особља) као што се може показати да је потребно судити свега неколицини оптужених, што чини нерационалним оснивање само за њих посебног суда.

Једно од могућих решења било би да се оснује стални међународни кривични суд, специјализован за злочине припадника међународних оружаних снага. Међутим, такво решење тешко да би прихватице државе. С друге стране, оправдано би се могло поставити питање зашто се злочини припадника међународних оружаних снага толико посебни да морају да се институционално издвајају од злочина које изврше друга лица, рачунајући ту и припаднике оружаних снага страна у сукобу. Јер у случају напада на цивиле, стрељања ратних заробљеника, мучења, силовања итд. суштински се ради о истим кривичним делима, без обзира на то ко је њихов учинилац. Чињеница да их је извршио неко ко потпада под посебне захтеве дисциплине и одговорности (нпр. службено лице) може бити узета као отежавајућа околност код одмеравања казне, али не мења саму суштину бића кривичног дела.

Најлогичније би било да се ова материја повери сталном Међународном кривичном суду.²² То би се могло учинити изменама и допунама Римског статута (1998) којим је тај суд основан. Међутим, треба се одмах сетити да Статут везује само државе које су га ратификовале; да су у Статут уграђена решења која омогућавају да се спречи да се пред Судом појаве окривљени који су припадници међународних оружаних снага,²³ посебно ако су држављани великих сила; а такође и на доса-

²² M. Zwanenburg, “The Statute for an International Criminal Court and the United States: Peacekeepers under Fire?“, *European Journal of International Law* 1/1999, 124–143; M. O’Brien, “Protectors on Trial? Prosecuting peacekeepers for war and crimes against humanity in the International Criminal Court“, *International Journal of Law Crime and Justice* 3/2012, 223–241.

²³ B. MacPherson, “Authority of the Security Council to Exempt Peacekeepers from International Criminal Court Proceedings“, *Insights* 9/2002, www.asil.org/insights/volume/7/issue/9/authority-security-council-exempt-peacekeepers-international-criminal, 31.10.2019.

дашњу праксу Суда која је углавном окренута гоњењу и кажњавању у првом реду злочинаца из земаља у развоју, посебно оних из Африке.

5. Мешовити (хибридни) судови. Има предлога да се оснују некакви мешовити (хибридни) кривични судови, по угледу на такве судове који су успостављени у погледу конкретних ситуација везаних за неке земље.²⁴

С тим у вези, одмах треба приметити да ако је са до сада познатим мешовитим судовима ствар била релативно једноставна, у смислу да су били састављени делом од међународног, а делом од особља из територијане државе,²⁵ код могућих мешовитих судова који би били надлежни за припаднике међународних оружаних снага све би било много сложеније. Наиме, када су у питању оружане мисије међународних организација реч о трипартитном односу у којем учествују међународна организација која шаље мисију, држава домаћин у којој мисија врши функције и државе чији контингентису у саставу мисије. Стога би, по свему судећи, такви судови требало да у својим редовима имају представнике и међународне организације, и територијалне државе, и државе чијем контингенту припадају окривљени.

При томе би представници међународне организације требало да играју улогу некаквог непристрасног међународног фактора. Међутим, пошто је и међународна организација у неку руку заинтересована страна (премда не стварно „њене“, односне међународне снаге врше функције по њеном овлашћењу и у њено име) онда би ради постизања стварне непристрасности у састав судова вероватно требало уврстити и представнике неке треће (неутралне) државе, што може да значи оне, која, поред осталог, није чланица дате организације. Не само да би такво решење могло да због парног броја гласова омета доношење одлуке, већ је, када би се усвојило, питање где тражити довољан број „неутралних“ земаља, у ситуацији када су практично све државе у чланству УН.

Такође, решење о некаквим *ad hoc* судијама одн. тужиоцима из државе из које је окривљени не чини се рационалним и корисним. Ово зато што би то значило да се, зависно од тога којој држави припадају окривљени, стално мења састав суда, што не може бити ко-

²⁴ L. A. Dickinson, “‘The Promise of Hybrid Courts’”, *American Journal of International Law* 2/2003, 295–310; P. McAuliffe, “Hybrid Courts in Retrospect: Of Lost Legacies and Modest Futures”, in: W. A. Schabas, Y. McDermott, N. Hayes (eds), *The Ashgate Research Companion to International Criminal Law: Critical Perspectives*, Routledge 2013, 453–473; R. Freedman, “Unaccountable: A New Approach to Peacekeepers and Sexual Abuse”, *European Journal of International Law* 3/2018, 974–978.

²⁵ B. Krivokapić, *Aktuelni problemi međunarodnog prava*, Beograd 2011, 524–542; B. Krivokapić, “A Somewhat Different View of International Criminal Courts”, pp. 39–42, in: J. Ćirić (ed.) *The Hague Tribunal Between Law and Politics*, Belgrade 2013.

рисно за његово функционисање. С друге стране, основати унапред овакве судове са судијама из свих држава чији контингенти учествују у датој мисији међународних оружаних снага изгледа такође потпуно непрактично (јер се не зна који број особља суда је потребан), а у неку руку и некоректно (јер у извесном смислу унапред сугерише да ће те снаге неизоставно вршити злочине).

Уз то, пракса показује да премда су у једном тренутку дочекани као освежење и оптимално решење које треба да обезбеди задовољење правде уз избегавање пропуста и проблема са којима су се суочавали *ad hoc* трибунали за бившу Југославију и Руанду,²⁶ и мешовити кривични судови су доживели мноштво оправданих критика. Дакле, ако се нису показали довољно добрим у релативно једноставним ситуацијама, тешко се може веровати да би били право решење за далеко компликованије случајеве. Јер када је реч о злочинима које су наводно учинили припадници међународних оружаних снага, све је још много осетљивије, као што су више изражени и политички интереси односних држава и саме међународне организације.

Једна од могућности је да се уместо мешовитих судова створе посебна *ad hoc* мешовита већа у оквиру судова територијалне државе, која би чинили у једнакој сразмери (нпр. по један) судије територијалне државе, судије државе држављанства окривљених и судије неутралних држава.²⁷ То би, међутим, значило да међународна организација која је оформила међународне оружане снаге и дала им мандат, нема никакву улогу у процесу утврђивања кривичне одговорности односних лица. Уз то, судови тог типа, који су се појавили у пракси на преласку у XXI век, а који би се с обзиром на карактер и значај учешћа међународног фактора могли ближе одредити као домаћи судови са страним особљем (нпр. посебна судска већа судова у Босни и Херцеговини и на Косову) или интернационализовани домаћи судови (нпр. такви судови у Источном Тимору и Камбоџи) такође су показали да су далеко од савршенства.²⁸

Све говори да одговор на ово питање није ни лак, ни на дохват руке. По свему судећи најближе могућем решењу биће да сама међународна организација унапред оснује међународне кривичне судове за своје запослене и друга лица која раде под њеним окриљем, укључујући и припаднике међународних оружаних мисија. Ова тела представљала би неку врсту пандана административним (службеничким) судовима,

²⁶ В. Krivokapić, (2013), 28–39.

²⁷ Да подсетимо, у значењу које овде имамо у виду, неутралне су, строго узев, само оне државе које не само да ни на који начин нису повезане са мисијом међународних оружаних снага, већ нису ни чланице односне међународне организације о чијој мисији је реч.

²⁸ В. Krivokapić, (2011), 525–535.

с том разликом што док административни судови служе заштити права међународних службеника од незаконитих аката међународне организације, дотле би ови судови одлучивали о кривичној одговорности службеника организације за дела извршена у вршењу послова за ту организацију. Посебно, у погледу стварне надлежности, такви међународни судови могли би бити надлежни не само за ратне злочине и злочине против човечности, већ и друга дела, као нпр. за корупцију функционера и службеника међународне организације. Међутим, пре тога свет би требало да се уједини много више него сада, што подразумева да би државе биле вољне да препусте решавање ових питања поменути судovima. У сваком случају, ова питања требало би уредити одговарајућим међународним уговором, а не само одлуком неког органа међународне организације.²⁹

6. Неки посебни злочини. Независно од четири најпознатије и уједно најтеже категорије међународних злочина (агресија, геноцид, ратни злочини и злочини против човечности) међународне оружане снаге могу извршити и нека посебна међународна кривична дела која је тешко прецизно сврстати у одређену групу.

Тако, нпр., поставља се питање шта ако међународне снаге које су у миротворној мисији, помажу једну од сукобљених страна – достављају јој муницију, деле са њом обавештајне и друге податке од значаја за вођење борбених дејстава, коригују њену ватру, чисте за њу минска поља, дозвољавају њеним борцима да наоружани прелазе преко територије коју те снаге контролишу итд.

Ако је реч о остварењу државне политике (наређења добијеног од сопствене команде) ту се може говорити о кршењу неутралности. Па ипак, то је много више од пуког кршења неутралности, јер међународне мировне снаге нису обичне неутралне снаге, оне имају одређени међународни мандат, имају посебне одговорности. Проблем ће свакако добити велики политички значај и велико је питање како ће бити решен.

Такође, ако држава А може да сматра да је у ратном стању са до тада неутралном државом Б зато што је ова прекршила своју неутралност ставивши се на страну њеног противника, у принципу ниједна држава не може да сматра да је у ратном стању са читавим Уједињеним нацијама односно са свим њиховим чланицама, и то само зато што су јединице неке чланице УН које су у саставу мировних снага УН учиниле нешто што се може схватити као кршење неутралности.

²⁹ Ово помињемо и из начелних разлога, али и зато што су многи проблеми везани за функционисање међународних кривичних трибунала за бившу Југославију и Руанду настали као директна последица чињенице да су та тела формирана резолуцијама Савета безбедности, а не, као што је требало, одговарајућим међународним споразумима.

Изнети проблеми нису хипотетички. Било је конкретних примера, па и у ратовима на територији вивше Југославије (1991–1995) где су међународне мировне снаге кршиле своју неутралност, па и заштитну функцију и чиниле нешто у корист једне од сукобљених страна. Тако су нпр. припадници мировних снага УН, без знања виших команданата, у хуманитарним конвојима и на друге начине шверцовали муницију, гориво и друге потрештине за војску босанских Муслимана, а на штету босанских Срба; пустили су без икаквог отпора јединице хрватске војске да прођу кроз тампон зону која је раздвајала сукобљене стране, а коју су снаге УН контролисале и биле дужне да штите, што је Хрватима омогућило да изненада нападну крајишке Србе (операција „Бљесак“ 1995) итд.³⁰

Ствари постају још компликованије када пођемо од тога да међународне мировне снаге баш због тог свог посебног положаја, могу извршити одређене поступке које је тешко ставити у оквире некаквих јасно дефинисаних међународних злочина. Тако се нпр. контингент из неке земље који раздваја две сукобљене стране може да се, у договору са једном од тих страна нагло и тајно повуче и тако омогући тој страни да изврши изненадни и пресудан удар на противника, добијајући тиме изузетну војну предност, па чак можда и читав оружани сукоб. Разлози због којих би се поменуте јединице из састава међународних миротвораца повукле могу бити врло различити – наређење добијено од сопствене команде, корупција команданата те јединице на терену, страх, паника итд. Када су ови поступци извршени умишљајно (нпр. због корупције) јасно је да је, с једне стране, прекршена неутралност, док је са друге посредни кажњиво дело и то кривично дело, а не само обичан дисциплински преступ. Поред тога, ако страна којој је тако отворен пролаз изврши тешке повреде ратног и хуманитарног права (ратне злочине и злочине против човечности) у најмању руку ради се о саучесништву у томе. Па ипак, премда је очигледно је у таквим случајевима на делу грубо кршење међународног права, питање је да ли би се сви сложили о којем тачно кршењу је реч.

Један од проблема је шта ако страна на чију штету су међународне мировне снаге пропустиле трупе друге стране у сукобу, због тога зароби припаднике односно јединице међународних миротвораца и казни их? Она несумњиво има за то основани правни интерес, јер су, пруживши такву помоћ њеним противницима, припадници мировних снага угрозили животе бораца и цивила те стране, њену стратешку позицију, а у неким случајевима можда чак и сам њен опстанак. С друге стране, миротворце штити њихов имунитет. Опет, може се тврдити да су они

³⁰ Као резултат хрватске акције „Бљесак“ која се није могла извести без претходне координације са снагама УН, нити је могла бити остварена да су те снаге пружиле отпор и заштитиле Србе (а то им је био задатак) за само 36 сати убијено је 283 и протерано 15.000 Срба.

тај имунитет изгубили када су се ставили на страну једне од страна у сукобу, а посебно када су тиме, макар и посредо допринели извршењу ратних злочина и злочина против човечности. У пракси ће одговори на ова питања највероватније зависити од односа војних и политичких снага укључених држава.

7. Одговорност државе односно међународне организације. У литератури се с правом запажа да то што припадници међународних војних мисија уживају имунитет, не значи да су одговорности ослобођене државе чијем контингенту припадају односне јединице и међународна организација која их шаље у мисију, те да имунитет само брани држави домаћину да предузима непосредну акцију против припадника гостујућих снага. У том смислу, истиче се да одговорност државе чија су војна лица у питању одн. међународне организације која је послала међународне оружане снаге остаје, с тим да се појединачни извршиоци кривичних дела гоне и кажњавају у држави чијим оружаним снагама припадају.³¹

Премда је ово запажање логично и у складу са одговарајућим правним принципима, у стварном животу то обично не функционише тако. Као што је већ истакнуто, пракса показује да државе из којих су односне мировне снаге, негирају да су те снаге извршиле дела која им се стављају на терет, а да чак и када не могу да оспоре постојање дела и тога да су га извршили припадници националног контингента државе о којој је реч, не покрећу кривичне поступке против својих војних лица или ако их и покрену, не кажњавају та лица или их кажњавају неуобичајено благим казнама. С друге стране, њихови грађански судови најчешће одбијају захтеве за накнаду штете које им подносе жртве тешког кршења људских права извршеног од стране припадника односног војног контингента или најближи сродници тих жртава (у случају смрти жртве).

8. Одговорност у светлу разликовања аката државе у јавно-правном и приватном правном својству. Оружане снаге и њихови делови су само посебна врста државних органа. То, поред осталог, значи да држава у принципу одговара за њихове поступке.

С друге стране, државе су суверене, с тим да њихова сувереност не само да је призната међународним правом, већ представља један од његових темеља. Најпростије речено, сувереност подразумева независност од сваке друге власти, а то, поред осталог, значи и имунитет од стране јурисдикције.³²

³¹ D. Fleck, 616.

³² Б. Кривокапић, „Државна сувереност и међународно право у ери глобализације“, 355–392, у: А. Костић (ур.), „Државни поредак: суверенитет у времену глобализације“, Зборник радова са научног скупа одржаног 8. и 9. фебруара 2019. у САНУ, Српска академија наука и уметности, Београд 2019.

Данас се, међутим, одустаје од апсолутног и предност даје функционалном имунитету држава.³³ Наиме, опште је прихваћено разликовање између аката државе у њеном јавноправном својству, онда када се она понаша као суверена јединка (акти *jure imperii*) и аката које држава предузима у свом приватноправном капацитету (акти *jure gestionis*).³⁴ У тим оквирима, држава и у земљи и у иностранству ужива потпуну заштиту и имунитете увек када иступа с позиција власти (*jure imperii*), тј. као суверени субјект, али не и када се ради о актима *jure gestionis*.

С тим у вези, истиче се да је имунитет чланова страних оружаних снага за акте које су извршили у свом официјелном капацитету увек признаван у судској пракси. У потврду томе скреће се пажња на то да је Међународни суд правде у случају Оружане активности на територији Конга (*Armed Activities on the Territory of the Congo Case*) потврдио да постоји обичајно правило да се „понашање појединачних војника... сматра као понашање државног органа“;³⁵ да је у случају Јурисдикциони имунитет држава (*Jurisdiction al Immunities of the State Case*) Међународни суд правде заузео став да акти које су извршиле оружане снаге у иностранству у вршењу својих дужности морају да се сматрају као акти *jure imperii*, што значи као акти који су покривени пуним имунитетом;³⁶ а указује се и на одговарајућу праксу међународних кривичних *ad hoc* трибунала, Европског суда за људска права, као и на праксу националних судова држава.³⁷

Не можемо се сложити са овим приступом. Он би имао смисла када би се говорило само о томе да припадници страних оружаних снага који

³³ Више, са прегледом занимљиве праксе: D. Gaukrodger, “Foreign State Immunity and Foreign Government Controlled Investors” *OECD Working Paper on International Investment* 2/2010, OECD Publishing, www.oecd.org/corporate/mne/WP-2010_2.pdf, 31.10.2019; J. Finke, “Sovereign Immunity: Rule, Commity or Something Else?“, *European Journal of International Law* 4/2011, 853–881; L. F. Damrosch, “Changing the International Law of Sovereign Immunity Through National Decisions“, *Vanderbilt Journal of International Law* Vol. 44, 2011, 1185–1200; I. Wuerth, “Foreign Official Immunity Determinations in U. S. Courts: The Case Against the State Department“, *Virginia Journal of International Law* 4/2011, 915–976.

³⁴ Примери аката *jure gestionis* су разни правни послови и односи грађанског одн. трговинског права државних органа и државних привредних предузећа са другим субјектима – закуп земљишта или просторија; куповина сировина, канцеларијског материјала, оружја итд.; продаја одређене робе; итд.

³⁵ *Case Concerned Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of Congo v. Uganda)*, Judgment of 19 December 2015, International Court of Justice, par. 213, p. 342 (78), www.icj-cij.org/files/case-related/116/116-20051219-JUD-01-00-EN.pdf, 31.10.2019.

³⁶ *Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening)*, Judgment of 3 February 2012, para. 77–78, pp. 134–135 (39–40), www.icj-cij.org/files/case-related/143/143-20120203-JUD-01-00-EN.pdf, 31.10.2019.

³⁷ D. Fleck, 616.

су у саставу међународних војних мисија имају функционални имунитет. То значи да су као органи своје земље који у њено име и за њен рачун врше одређене јавноправне послове, изузети од надлежности других држава. Међутим, принципијелно гледајући, ти исти припадници оружаних снага не уживају имунитет за акте који нису *jure imperii*, тј. не представљају акте државне власти. Као што држава може бити тужена пред својим, али и међународним судом за дуг или накнаду штете итд. који су настали њеним правним пословима односно актима приватноправног карактера, тако исто изван аката државне власти остају акти појединаца које са државом везује само то што су та лица у њеној служби. Када излазе изван својих функција, а посебно када то чине ван граница своје земље, та лица не делују као државни органи.

Тако, нпр., ако полицајац учини нешто што не би смео, вршећи своја службена овлашћења одн. док је на дужности (нпр. безразложно ухапси некога, телесно повреди странца итд.) нема сумње да је држава одговорна за то. Али ако тај исти полицајац за време викенда (када није на дужности) убије комшију из неког приватног разлога (због љубоморе, коцкарског дуга итд.) у томе нема никакве државне власти, нити је полицајац вршио, а тиме ни прекршио службена овлашћења. Он, једноставно, у моменту извршења дела није био државни орган.

Исто је и са војним лицима, па и онима која се налазе у мисијама у страним земљама. Ако такво лице убије некога вршећи стражарску дужност (нпр. зато што погрешно верује да је нападнуто) одговорна је држава, јер је акт извршио њен орган. Ако то лице у време када није на дужности силује некога, тај акт нема везе са функцијама које му је поверила држава, осим ако, изузетно, постоји нека друга могућа веза (нпр. ако односно лице у своје слободно време дође у затвор где се држе осумњичени или у логор у којем се чувају заробљеници и тамо силује своју жртву).

Дакле, у наведеним случајевима односна лица нису у функцији државе чији су органи. Њихови поменути незаконити акти нису извршени у службеном својству, то нису акти *jure imperii*. И заиста, нема ничег државног у силовању, мучењу, плачки итд. осим ако су извршени по наређењу, као део некакве државне политике, што у нашем примерима није случај. Из тих разлога, ова лица не би смела да се крију иза имунитета, јер им је он признат да би могла несметано да врше поверене им функције, а не да би некажњено вршила кривична дела.

Па ипак, у пракси војна лица о којима је реч уживају пуни имунитет од стране јурисдикције, слично као дипломатски представници или страни ратни брод и његова посада. Код дипломатских представника и ратног брода то се може разумети, јер би без тога могућности

злоупотребе могле бити неслућених размера и облика,³⁸ а уз то, пракса показује да ова лица (дипломатски представници, чланови посаде војног брода) када томе има места најчешће заиста сnose одговорност по повратку у државу којој припадају.³⁹ Међутим, војним лицима која су у саставу међународних војних мисија, посебна заштита, она изван њихових функционалних овлашћења, најчешће није потребна. С друге стране, пракса показује да чак и када изврше гнусне злочине, држава у чијој су служби их или не кажњава или их кажњава симболично.

Да ствар уопште није једноставна, сведочи и чињеница да многи аутори, посебно они на Западу, који немају дилему око тога да су оружане снаге и њихови припадници – органи државе којој припадају, те да као такви уживају пуни имунитет од стране јурисдикције, истовремено истичу концепт тзв. универзалне јурисдикције по којем се појединцима, али и државним службеницима и функционерима, може судити у иностранству за ратне злочине и злочине против човечности.⁴⁰ Иде се тако далеко да се тврди да се због тешких ратних злочина одн. злочина

³⁸ Тако би нпр. држава пријема могла да на штету страног дипломате исфабрикује неки тежак злочин и да га на тој основи уцени и приволи да ради за њу. Према је у начелу нешто слично могуће урадити и припадницима међународних оружаних снага, ту је ипак све много другачије. Они су релативно бројни, добро организовани, наоружани, живе одвојено од локалног становништва, немају као појединци неки посебан значај итд. Уосталом, и прилике у којима врше своје задатке су обично битно другачије. Они много мање представљају интерес за стране обавештајне службе, док им са друге стране много више прети опасност да страдају у размени ватре, од залуталог метка, заостале мине и слично.

³⁹ Дипломатски представник кога је држава пријема протерала због неког обичног кривичног дела, као што су убиство, силовање итд. биће у својој земљи (држави именовања) не само кривично гоњен, већ и кажњен на најстрожији законом предвиђени начин. Њему ће се као отежавајуће околности узети то што је дело извршио налазећи се на важној дужности у иностранству и што је тиме у очима међународне захеднице осрамотио државу коју је представљао.

⁴⁰ J. Horowitz, “Regina v. Bartleand the Commissioner of Police for the Metropolis and Others Ex Parte Pinochet: Universal Jurisdiction and Sovereign Immunity for Jus Cogens Violations”, *Fordham International Law Journal* 2/1999, 489–527; B. S. Brown, “The Evolving Concept of Universal Jurisdiction”, *New England Law Review* 2/2001, 383–397; L. K. Boyd, “Universal Jurisdiction and Structural Reasonableness”, *Texas International Law Journal* 1/2004, 1–58; E. Kontorovich, “The Piracy Analogy: Modern Universal Jurisdiction’s Hollow Foundation”, *Harvard International Law Journal* 1/2004, 185–237; R. O’Keefe, “Universal Jurisdiction: Clarifying the Basic Concept”, *Journal of International Criminal Justice* 2/2004, 735–760; P. Xavier, “The principles of universal jurisdiction and complementarity: how do the two principles intermesh?” *International Review of the Red Cross* 862/2006, 375–398; R. Van Alebeek, *The Immunity of States and Their Officials in International Criminal Law and International Human Rights Law*, Oxford University Press 2008, 102, 139, 419; H. Fox, P. Webb, *The Law of State Immunity*, Oxford University Press 2013, 94, 611; D. Fleck, 618; I. Krstić, *Univerzalna nadležnost u međunarodnom pravu za teške povrede ljudskih prava*, Beograd 2013.

против човечности пред националне судове држава могу извести и шефови страних држава односно шефови влада страних држава, премда држава којој припада кривични суд нема никакав непосредни правни интерес – окривљени нису њени држављани, наводни злочини нису се догодили на њеној територији, жртве нису њени држављани итд.

Такав приступ нема упориште у међународном праву, а није прихватљив ни из других разлога. Поред осталог, он неизоставно води злоупотребама на штету малих и средњих држава. Не може се замислити да нпр. Албанија суди председнику САД због ратних злочина, док је супротно мало вероватно, али у принципу сасвим могуће. Уосталом, постоји довољно примера из праксе који сведоче да су се државе које су се позивале на своју универзалну надлежност понашале дволично, у складу не са међународним правом и интересима правде, већ искључиво са позиција својих политичких и других опредељења и интереса.⁴¹

9. Недовољност предузетих мера и корака. Када су извештаји о злочинима које су учинила лица у мировим операцијама УН превршили меру, морао ја да се умеша Генерални секретар УН.

Од 2005, он сваке године подноси Генералној скупштини посебан извештај о специјалним мерама за заштиту од сексуалног искоришћавања и злостављања.⁴² Извештај се бави оптужбама о наводном сексуалном искоришћавању и злостављања у систему УН у претходној календарској години, излаже предузете мере, показује постигнуте ре-

⁴¹ Пример је Данска, која је са позивом на (врло спорну) универзалну надлежност, судила неким Србима из Босне и Херцеговине због наводних злочина, учињених у грађанском рату у тој земљи 1992–1995, али је зато само неку годину касније наредила својим поморским снагама које су 17.9.2008. заробиле десет сомалијских пирата да их пусте на слободу. Наиме, њена влада је закључила да би пиратима могло да се суди само у Данској, зато што ако би им се судило у Сомалији или некој од суседних земаља, претила би им смртна казна, а данско право забрањује изручење у државе у којима није укинута смртна казна. Истовремено је примећено да би трошкови пребацивања ових лица у Данску и суђења били превелики, а да би посебан проблем представљала репатријација након одслужене затворске казне. Другим речима, чиста калкулација довела је до тога да земља која је претходно са позивом на универзалну надлежност казнила стране држављане због нечега што су наводно учинили у некој другој држави, против такође страних држављана, касније одбије да заснује своју надлежност у случају пиратства где универзална јурисдикција не само да несумњиво постоји, већ представља једну врсту обавезе држава!

⁴² *Special measures for protection from sexual exploitation and sexual abuse*, Report of the Secretary-General, UN A/59/782, 15 April 2005, www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/SE%20A%2059%20782.pdf, 31.10.2019. Извештај за 2018: *Special measures for protection from sexual exploitation and sexual abuse*, Report of the Secretary-General, UN A/72/751, 15 February 2018, <https://static1.squarespace.com/static/514a0127e4b04d7440e8045d/t/5aa810758165f594c06c504d/1520963702847/N1804422.pdf>, 31.10.2019.

зультате и указује на и даље постојеће проблеме. Премда су, на тај начин, његови оквири нешто шире постављени, огромна већина оптужби односи се на оно што се догађа у оквиру мировних мисија УН. Од 2017, ови извештаји сачињавају се тромесечно.

Уз то, Генерални секретар УН установио је Адвоката за права жртава (*Victims' Rights Advocate*) и то као функционера УН високог ранга (као помоћника Генералног секретара), именовао је Специјаног координатора за унапређење одговора УН на случајеве сексуалног искоришћавања и злостављања (*Special Coordinator on Improving the United Nations Response to Sexual Exploitation and Abuse*), створио је разне радне групе и друга тела, предвидео оснивање посебних фондова, утврдио акционе планове итд.⁴³

Па ипак, иако је изгледало да ће уследити ефикасне мере, није се догодилоништа спектакуларно. Премда су УН прогласиле политику „нулте толеранције“ на ове злочине⁴⁴ и иако је захваљујући предузетим корацима (побољшање обуке миротвораца, ширење става да су сексуално искоришћавање и злостављање неприхватљиви, јачање „партнерског приступа“ УН и држава из којих долазе трупе, развој механизма за помоћ жртвама итд.)⁴⁵ стање донекле поправљено, то ове злочине није искоренило.⁴⁶

⁴³ *Zero Tolerance for Sexual Exploitation and Abuse*, Fact Sheet on the Secretary's General Initiatives to prevent and respond to sexual exploitation and abuse, https://static1.squarespace.com/static/514a0127e4b04d7440e8045d/t/5bdcabfc03ce6438183f5142/1541188606185/fact_sheet_un_system-wide_sea_initiatives_november_2018.pdf; *Preventing Sexual Exploitation and Abuse*, United Nations, www.un.org/preventing-sexual-exploitation-and-abuse/, 31.10.2019.

⁴⁴ *Zero Tolerance for Sexual Exploitation and Abuse*, cit.

⁴⁵ E. F. Defeis, 197–214; M. Ndulo, “The United Nations Responses To The Sexual Abuse And Exploitation Of Women And Girls By Peacekeepers During Peacekeeping Mission”, *Berkeley Journal of International Law* 1/2009, 121–167; M. Kanetake, “Whose Zero Tolerance Counts? Reassessing a Zero Tolerance Policy against Sexual Exploitation and Abuse by UN Peacekeepers”, *International Peacekeeping* 2/2010, 200–214; M. Odello, “Tackling Criminal Acts in Peacekeeping Operations: The Accountability of Peacekeepers”, *Journal of Conflict and Security Law* 2/2010, 347–391; M. Kanetake, “The UN Zero Tolerance Policy's Whereabouts: on the Discordance Between Politics and Law on the International-External Divide”, *Amsterdam Law Forum*, Fall Issue 2012, 51–61; R. Boom, “Criminal Accountability of Military Peacekeepers: Some Comments on the Secretary-General's Proposal for Naming and Shaming Policy”, *Journal of International Peacekeeping* 3-4/2015, 287–296; J. Stern, *Reducing Sexual Exploitation and Abuse in UN Peacekeeping: Ten Years After the Zeid Report*, Stimson Center 2015; *Standards of Conduct*, United Nations Peacekeeping, <https://peacekeeping.un.org/en/standards-of-conduct>, 31.10.2019; *Conduct in UN Field Missions: Professionalism, Efficiency, Integrity, Dignity*, United Nations, <https://conduct.unmissions.org/>, 31.10.2019.

⁴⁶ K. Askin, T. Cladipo, “The UN's peacekeeping nightmare in Africa”, *BBC News*, 5 January 2017, www.bbc.com/news/world-africa-38372614, 31.10.2019. *Special measures for protection from sexual exploitation and sexual abuse*, Report of the Secretary-General, UN A/72/751, 15 February 2018.

Поред тога, све се углавном врти само око сексуалног искоришћавања и злостављања које се може приписати припадницима мировних снага УН. Међутим, нити су то једина међународна кривична дела која могу да почине одн. у пракси врше припадници тих снага, нити су мировне снаге УН једине међународне оружане снаге које врше своје функције у иностранј држави, па стога могу да у њој почине злочине.

О сексуалном искоришћавању и злостављању се највише прича јер на то посебно указују разни лобији за женска права и права дјетета. Не сме се, међутим, заборавити да ма како тешки и одвратни били, то нису једини злочини међународних мировњака. Уосталом, на претходним странама већ су дати примери случајева у којима су стране оружане снаге, које су дошле остварујући мандат добијен од УН, убијале цивиле, гађале цивилне објекте, мучиле децу, иживљавале се на цивилима итд.

Поред тога, документи, иницијативе и акциони планови УН односе се на спречавање сексуалног искоришћавања и злостављања у систему УН. Дакле, не само у мировним мисијама (мада је тамо проблем најизраженији) већ уопште, у оквиру онога што се догађа под окриљем УН. С једне стране, то је добро, зато што ове мере покривају много шири спектар односа и доприносе уједначавању стандарда понашања и праксе. С друге стране, слабост овог приступа је у томе што се фокус са злочина које врше припадници мировних снага УН пребацује на много шири круг питања и проблема.

Свему реченоме треба додати и то да одређене задатке, па тако и мировне мисије обављају и међународне оружане снаге које су оформиле друге међународне организације као нпр. Афричка унија. Помаци у УН, какви год да су, не односе се аутоматски на ове снаге и ситуације у које су оне укључене.

Коначно, треба имати на уму да злочине о којима је реч могу да врше не само наоружана лица (борци) као део међународних оружаних снага, већ и друга лица која су део операција тих снага – разни неборци (медицинско особље које прати оружане снаге, војни новинари итд.), лица која су ангажована на обавештајним пословима итд.

10. Ризик да државе престану да дају трупе у међународне оружане снаге. Један од проблема је како би у случају заостравања кривичне и друге одговорности припадника међународних оружаних снага реаговале државе? Ту пре свега мислимо на успостављање стварно ефикасних међународних механизма (нпр. надлежности међународног кривичног суда) који би, увек када томе има места, омогућили гоњење и кажњавање злочинаца из редова међународних миротвораца.

Присутна је стална бојазан да би државе на такав развој догађаја могле одговорити тиме што би престале да дају своје трупе (националне контингенте) што би онда учинило немогућим или у најмању руку веома отежало међународне мировне операције.⁴⁷

И заиста, може се са пуно основа очекивати да би се владе држава руководиле овом логиком: бирамо, обучавамо, опремамо, шаљемо и финансирамо наше трупе, које се тамо негде далеко излажу свакаким ризицима и тешкоћама, док нам истовремено њихово одсуство умањује одбрамбену способност, а онда неко треба да понижава и њих и нашу земљу, тако што ће да им суди? Нипошто!

У питању је озбиљан проблем који може бити превазиђен само у сарадњи са владама и под условом да се оне увере да ће предвиђени механизми надзора, гоњења и кажњавања бити не само независни и непристрасни, већ и да ће се примењивати према свима без икакве дискриминације, независно од тога из редова чијих националних контингената су припадници међународних оружаних снага којима се односни злочини стављају на терет.

Другим речима, треба бити свестан да се ништа не би постигло ако би се дошло до објективно квалитетног решења, које ствара чврсте међународноправне оквире за утврђивање кривичне одговорности припадника међународних оружаних снага, ако би то, са друге стране, имало за последицу одлуку држава да не учествују са својим трупама у међународним мировним мисијама. У таквом случају не само да би укупна штета била неупоредиво већа (због оружаних дејстава сукобљених страна које не би имао ко да обузда, због кршења примирја које не би имао ко да надзире, због злочина које би извршили припадници страна у сукобу над незаштићеним цивилима итд.) већ би у питање био доведен читав систем колективне безбедности, на којем почивају односи у савременом свету. А без њега може се очекивати само драстичан пораст броја ратова, са свим жртвама и ужасима које они подразумевају.

4. ЗАКЉУЧАК

Најважнија правила и принципи међународног права уопште, а посебно међународног ратног и хуманитарног права односно међународног права људских права важе за све, па и за припаднике мировних мисија УН и међународних оружаних снага других међународних организација.

У највећем броју случајева лица у тим мисијама одн. припадници тих снага заиста поштују поменута правила. Штавише, они чине

⁴⁷ R. Boom, “Introductory Note to United Nations Security Council Resolution 2272 & Secretary-General Report on Special Measures for Protection from Sexual Exploitation and Sexual Abuse”, *International Legal Materials* 4/2016, 756–792; S. Genovese, 636.

огромну услугу становницима територија на којима су распоређени (јер их штите, достављају им хуманитарну помоћ итд.), сукобљеним странама (јер спречавају наставак сукоба, посредују међу њима, уговарају и надгледају размену заробљеника итд.), својој земљи (јер својим држањем и залагањем шире лепу представу о њој и њеном народу) и, у крајњој линији, читавом свету (јер доприносе светском миру и смањење патње и страдања на планети).

Па ипак, повремено се догађају и злочини који се могу приписати припадницима међународних оружаних снага. Премда, разуме се, највише погађају непосредне жртве и њихове рођаке и пријатеље, њихове штетне последице су често знатно веће. Вести о тим злоделима брзо се шире у локалној средини, што код становништва изазива страх, мржњу, неповерење у мировне снаге и представнике међународне заједнице уопште итд. Посматрани заједно, као појава, ти злочини изазивају огромну штету која превазилази конкретне случајеве, јер утичу на међудржавне односе, на углед УН и других међународних организација, на пад поверења у међународно право и његове институције итд.

С правом је примећено да ти злочини ван сваке сумње поткопавају легитимност мировних операција у целини.⁴⁸

Поставља се питање како решити проблем одговорности припадника међународних оружаних снага, а да при томе и правда буде задовољена, и да се ниједна од укључених стране не осећа пониженом или изиграном.

У литератури се дају разни предлози. Неки од њих полазе од тога да у средиште свега треба ставити жртве сексуалног искоришћавања и злостављања. При томе се указује на нужност обезбеђења кривичне одговорности учинилаца кривичних дела о којима је реч, на право на истину и значај постизања помирења; врши се повезивање са проблемом поштовања људских права у мировним мисијама; истиче се важност политичког процеса који треба да охрабри, па и приволи државе да поштују своју дужност да истраже злочине сексуалног искоришћавања и злостављања и кривично гоне њихове учиниоце.⁴⁹

Стављајући такође у први план жртве, неки извори истичу да пре свега треба жртвама обезбедити њихова права – на достојанство, на то да се призна да су жртве, на информацију о томе шта могу да предузму, на накнаду материјалне и моралне штете, итд.⁵⁰

⁴⁸ S. Genovese Sophia, 637.

⁴⁹ R. Freedman Rosa, 974–985.

⁵⁰ *Sexual Exploitation and Abuse in Peacekeeping Operation*, September 2017, Redress, 2017, <https://redress.org/wp-content/uploads/2017/08/REDRESS-peacekeeping-report-English.pdf>, 31.10.2019.

Има и занимљивих идеја о краткорочним и дугорочним начинима решавања овог проблема. Једна од њих је да се уместо тога што државе саме пријављују и шаљу своје трупе у мисије УН, учини управо супротно – да се Уједињеним нацијама да право да саме, у својој режији регрутују заинтересована цивилна и војна лица за своје мисије широм света. То би им, верује се, омогућило да у мноштву заинтересованих, изабере у сваком погледу заиста најбоље кандидате.⁵¹

Појавили су се и предлози да се мировне операције повере приватним војним компанијама.⁵²

Све то само говори колико је проблем сложен и колико смо далеко од његовог решења. То ће, уосталом, потврдити и кратак критички осврт на поменуте предлоге, који премда занимљиви, углавном из много разлога нису прихватљиви.

Тако, нпр., свакако треба водити рачуна о правима жртава, али то је само један део проблема. Добро је када се трага за лековима који би требало да болесноме олакшају његово стање, али још боље је када се избијање болести на време спречи. Онда никакви лекови нису ни потребни. Не доводећи нипошто у питање то да се жртве морају обештетити, суштина је да се такве ствари не догађају односно да се сведу на најмању могућу меру.

У том светлу сасвим другачије изгледа идеја о стварања (унапред) некаквог међународног фонда за обештећење жртава сексуалног искоришћавања и другог злостављања извршеног од стране припадника међународних оружаних снага. Да, свакако је добро да се и на тај начин обезбеди да жртве добију материјалну накнаду штете, као што је важно да им се обезбеди и морална сатисфакција.

Међутим, ако би се остало на томе, то би онда значило да се мање прича о самим злочинима и онима који су их извршили. Врло упрошћено, такав приступ лако може да доведе до тога се да подразумева да злочинци остају некажњени, а да је само важно да су жртве (нпр. силовања) намирене, „исплаћене“. И то онда свему даје некакву форму легитимности? Све је у реду, правда је задовољена? Да доведемо ствари до апсурда, испада да је логика онда следећа: „Да, наш војник вам је силовао дете, али добили сте на име одштете лепу суму, према томе, ствар је решена!“. Не, такво резновање није прихватљиво.

⁵¹ A. R. Harrington, “Victims of Peace: Current Abuse Allegations Against U.N. Peacekeepers and the Role of Law in Preventing Them in Future”, *ILSA Journal of International and Comparative Law* vol. 12, 2005, 148–149.

⁵² D. Lilly, “The Privatization of Peacekeeping: Prospects and Realities”, 53–62, in: „Peacekeeping: evolution or extinction?“, *Disarmament Forum* 3/2000, United Nations Instituta for Disarmament Research, www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/UNIDIR_pdf-art135.pdf, 31.10.2019.

Физичке повреде и, посебно, психичке трауме које понесу жртве ових одвратних поступака међународних мировњака могу да, нарочито код деце, остану за сав живот. Тачно је да је боље да жртве добију некакву надокнаду, него да не добију ништа, али још боље је да могуће жртве буду унапред заштићене, тако што ће потенцијални злочинци знати да неће моћи да избегну одговорност. Другим речима, обештећење жртава се подразумева, али треба да буде само једна од мера.

При томе не чини се потребним да се оснива посебан фонд – жртве треба да обештети првенствено држава из које су односни припадници међународних оружаних снага, а ако она то неће или није у стању, онда сама међународна организација. Стварање унапред фонда о коме је реч значи у неком смислу прихватање чињенице да су злочини којима се овде бавимо неминовни, природни, да ће се они свакако увек догађати и то не као врло ретки експеси, већ као очекивана појава. Не, потребно је спречити да се они догађају, а тада ни сам фонд неће бити потребан. Још једном треба подсетити да причамо не о злочинима које у оружаном сукобу почини једна од сукобљених страна, већ о злочинима које врше припадници међународних оружаних снага, првенствено оних које су у мировној мисији, што поред осталог значи и у мисији заштите локалног становништва.⁵³

Овде је прилика да се осврнемо и на ставове о потреби обезбеђења некаквог помирења. Помирења – између кога и ради чега? Не ради се о помирењу сукобљених страна, без чега нема успешног мировног процеса. У питању су односи настали тако што су нека лица у својству припадника међународних оружаних снага извршила одређена међународна кривична дела, обично против цивила. Мирити жртву и злочинца је у најмању руку неукусно, посебно када се зна да су у овим случајевима жртве најчешће немоћне и у време када је над њима извршено кривично дело и касније (јер обично немају начин да постигну да се злочинац казни, а оне морално и материјално обештете).

Само на први поглед изгледа добро и предложено решење да саме УН одн. друге релевантне међународне организације, регрутују лица која ће слати о своје оружане мисије. Премда се чини да би се тиме постигло превазилажење свих проблема (обезбедио би се избор најквалитетнијих кандидата; уговором са сваким од њих били би прецизира-

⁵³ Идеја са посебним фондом за обештећење личи на ситуацију у којој би нпр. држава увела посебан фонд за обештећење жртава полицијске бруталности. Не треба да се прави посебан фонд, већ треба предузети све потребне мере да се спречи да се такве ствари догађају, с тим да се у оним изузетним случајевима када је то неопходно, обештећење даје редовним путем. Оснивање посебног фонда значило би признавање да је пракса полицијске бруталности правило, да је толико узела маха да је то мање-више уобичајена, редовна појава.

ни њихова права, обавезе и одговорност; скинула би се одговорност за евентуална њихова злодела са државе чије држављанство имају итд.) заправо није тако.

Пре свега, морамо бити реални – која би држава дозволила својим официрима и припадницима елитних јединица да, након што их је та држава школовала односно на други начин обучила, напусте јединице да би се прикључили снагама УН. Уколико је материјална страна (плата, надокнада) у случају рада за УН значајно већа, многе сиромашне земље, али не само оне, суочиле би се са тиме да припадници њихових оружаних снага масовно конкуришу у међународне мисије УН. Чак и да број или постотак оних који буду примљени у службу УН буде занемарив, таква појава би снажно пољуљала морал и компактност односних војски. С друге стране и сасвим другачије питање – ако већ државе превише често греше код одабира припадника сопствене војске које шаљу у мисије, како би уопште надлежна тела УН могла знати да ли су селектовала права лица, а не добро прикривене убице, садисте и слично. Проблем је и како обезбедити највећи квалитет, а при томе остати веран једном од основних принципа функционисања УН – онемо о правичној географској заступљености, везано за све функције, радна места и позиције. Томе треба додати да би читава идеја значила стварање нових органа и мноштва нових радних места у оквиру УН (за селектовање кандидата, разговоре са њима, проверу њихове психофизичке способности и степена обучености итд.) што би било сасвим супротно напорима за рационализацију УН, које се ионако одавно оптужују да су прегломазан и прескуп бирократски апарат.

Не може се прихватити ни донекле сличан, али суштински ипак битно различит предлог да се мировне операције повере приватним војним компанијама. За то постоји много разлога. Један од њих је што се те компаније и њихови борци не ангажују за слободу и част своје земље, за заштиту мира, за помоћ угроженима итд. већ – за паре. Ако мировне снаге УН сада праве оволико злодела, од приватних компанија може се очекивати само горе. Уосталом, познато је да су неке од њих учиниле тешке злочине, укључујући безразложно убиство великог броја цивила.⁵⁴

Шта онда остаје да се ради?

⁵⁴ Један од познатих случајева везан је за масакр ирачких цивила који су извршили амерички чувари, запослени код приватне војне компаније „Блеквотер“ (*Blackwater*). Они су на градском тргу у Багдаду 16.9.2007. убили 17 и ранили око 20 Ирачана. Истрага америчког ФБИ показала је да је најмање 14 људи убијено без икаквог разлога. D. Johnson, J. M. Broder, “F.B.I. Says Guards Killed 14 Iraqis Without Cause”, *The New York Times*, November 14 2007, nytimes.com/2007/11/14/world/middleeast/14blackwater.html?_r=0, 31.10.2019.

Као код свих сложених проблема, овде се решење не може постићи само једном врстом мера, посебно се не може остварити само доношењем одговарајућих политичких докумената и правних прописа. Потребни су и они, али је неопходно да се предузму и други кораци, од којих неки од стране држава, а други од стране међународних организација.

Први међу тим корацима тичу се превентиве. Државе које шаљу своје војне контингенте морају обезбедити да се шаљу заиста најбоље, у сваком погледу најобученије и најдисциплинованије јединице.

Превентивне мере морају да подигну на виши ниво и УН и друге одговарајуће међународне организације. То значи да је потребно обезбедити да се над међународним оружаним снагама које су у њиховој надлежности стално врши ефикасан надзор, те да се реагује на први наговештај могућих проблема. Такође, вероватно је потребно обезбедити чешће ротације трупа на терену (да би се избегале две супротне, али подједнако опасне појаве – њихов премор и, насупрот томе, њихово превелико опуштање), омогућити им чешћа одсуства и слично.

Превентивни кораци требало би да обезбеде да се злочини уопште не догађају или да се догађају у занемаривом броју екстремних случајева. Гледајући на дужи рок, тада би се и многа друга питања решила сама од себе. Па ипак, мора признати да ма како важне, превентивне мере нису довољне.

Неопходно је, разуме се, обезбедити и да жртве ових злочина буду правично обештећене, у мери у којој је то уопште могуће.

Ипак, једно од најважнијих питања су санкције за оне који врше злочине о којима је овде реч. С тим у вези, морамо се сложити са онима који примећују да све док конкретне државе не узму у своје руке кажњавање оних сопствених војних лица, која су као припадници мировних снага УН учинила злочине сексуалног искоришћавања и злостављања, стање се неће променити и ова дела ће се и даље вршити. Тачно је и то да Генерални секретар УН, а тим пре неки званичник неке друге међународне организације који по природи ствари има много ужа овлашћења, може да поднесе безброј извештаја и изда колико год жели препорука и упутстава, али ће и даље ексклузивну јурисдикцију над припадницима својих трупа имати државе.⁵⁵

Слажући се са овим констатацијама, морамо да подсетимо да се не ради само о сексуалним деликтима, већ су у питању и многа друга, па и тежа кривична дела (намерна убиства, мучење и др.) али и на то да, са друге стране, изнета запажања представљају одраз тренутног стања ствари, што значи да су промене могуће.

⁵⁵ J. Van Leeuwen, 155.

Постепено јачање светске државе, која је већ дуго времена у настанку, требало би да олакша контролу над миротворцима и, када је то потребно, њихово кажњавање. То би посебно требало да се догоди када у неком тренутку оне од *ad hoc* тупа састављених од националних контингената држава прерасту у праве, сталне оружане снаге УН. До тада разним институционалним и другим путевима (ако треба и политичким притисцима на владе односних држава да казне одговорна лица из редова својих контингената) треба обезбедити да се драстично смањи број злочина које врше припадници међународних оружаних снага.

Међу могућим, па и пожељним решењима јеи закључење посебне конвенције која би на светском плану регулисала ову материју.⁵⁶ Премда, као што је већ истакнуто, такав споразум макар неко време не би везивао све државе, треба очекивати да би круг његових чланица постепено растао, а након неког времена могло би се говорити и о новом универзалном обичајном праву које би као такво било обавезно за све.

На основу поменуте конвенције и у складу са њом, требало би да се актом о слању међународних оружаних снага много детаљније него сада прецизирају услови под којима се односна лица лишавају имунитета. Ако државе нису спремне да одлуку о лишењу имунитета доноси Генерални секретар, можда се та функција може поверити истовремено њему и још неком органу. Тако би нпр. имунитет припадника оружаних снага био скинут ако би тако одлучили Генерални секретар, председавајући Савета безбедности и председник Међународног суда правде. То су, разуме се, само неке сирове, недовољно разрађене идеје.

Треба размислити и о увођењу новог међународног кривичног дела. Оно би се могло звати: „злочини припадника међународних оружаних снага“, „злочини међународних функционера и службеника“, „повреда функције и угледа лица у мисији УН“ итд. Није толико важно како ће се звати, колико да се предвиди посебна, строжа одговорност за ова лица. Јер једно је када убиство цивила, силовање, акт корупције, тешко намерно оштећење природе итд. изврши припадник неке паравојне формације (за кога је понекад велико питање колико је уопште свестан тога шта ради), а друго када то учини лице које је међународна заједница послала у племениту мисију одржавања мира и реда; заштите живота, слободе и основних људских права становника односног подручја; дотурања хуманитарне помоћи; борбе против пирата или других облика организованог криминала; итд.

⁵⁶ S. Wills, “Continuing Impunity of Peacekeepers: The Need for a Convention”, *Journal of International Humanitarian Legal Studies* 1/2013, 47–80; Z. Deen-Racsmány, “Towards A Convention on the Criminal Accountability of UN Personnel including UN Military Experts on Mission and UN Policy Officers”, *Military Law and the Law of War Review* 2/2016, 195–244.

Без обзира на све раније изнете резерве, треба размислити и о проширењу надлежности Међународног кривичног суда тако да обухвати и ова дела као посебне злочине, уз услов, да Савет безбедности не може да тражи одлагање поступка, нити да на други начин опструира рад Суда у овим предметима.

Ипак, право не може само да се избори са овим проблемом, пошто он задире у интересе многих држава. Стога ће ово питање по свему судећи још неко време остати отворено.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Aoi, Chiuyuki, de Coning, Cedric, Thakur, Ramesh (eds.), *Unintended consequences of peacekeeping operations*, United Nations University Press 2007.
2. Askin Kelly, „Global: Ending impunity for crimes committed by UN peacekeepers”, International Bar Association, 17 June 2016, www.ibanet.org/Article/NewDetail.aspx?ArticleUid=CEBC5F69-A238-49BB-B85A-5E8D878FE485.
3. Boom, Rembert, „Criminal Accountability of Military Peacekeepers: Some Comments on the Secretary-General’s Proposal for Naming and Shaming Policy”, *Journal of International Peacekeeping* 3-4/2015.
4. Boom, Rembert, „Introductory Note to United Nations Security Council Resolution 2272 & Secretary-General Report on Special Measures for Protection from Sexual Exploitation and Sexual Abuse”, *International Legal Materials* 4/2016.
5. Boyd, Lee K., „Universal Jurisdiction and Structural Reasonableness”, *Texas International Law Journal* 1/2004.
6. Brown, Bartram S., „The Evolving Concept of Universal Jurisdiction”, *New England Law Review* 2/2001.
7. Burke, Roisin, „Central African Republic Peacekeeper Sexual Crimes, Institutional Failings: Addressing the Accountability Gap”, *New Zealand Journal of Public and International Law* 1/2016.
8. Cladipo, Tomi, „The UN’s peacekeeping nightmare in Africa“, *BBC News*, 5 January 2017, www.bbc.com/news/world-africa-38372614.
9. Csáky, Corinna, *No One to Turn To: The under-reporting of children sexual exploitation and abuse by aid workers and peacekeepers*, Save The Children Fund 2008, http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/27_05_08_savethechildren.pdf.
10. Damrosch, Lori, Fidler, „Changing the International Law of Sovereign Immunity Through National Decisions“, *Vanderbilt Journal of International Law* Vol. 44, 2011.

11. Dayal, Anjali, Huvé, Sophie, „Reducing Sexual Abuse and Exploitation in UN Peacekeeping Missions: Reforming Data Collection to Inform Action”, Policy Brief, Georgetown Institute for Women, Peace and Security, November 2018, https://giwps.georgetown.edu/wp-content/uploads/2018/12/GIWPS_Reducing-SEA-in-UN-Peacekeeping.pdf.
12. De Coning, Cedric, Peter, Mateja (eds.), *United Nations Peace Operations in a Changing Global Order*, Palgrave Macmillan 2019.
13. Deen-Racsmany, Zsuzsanna, „Towards A Convention on the Criminal Accountability of UN Personnel including UN Military Experts on Mission and UN Policy Officers”, *Military Law and the Law of War Review* 2/2016.
14. Defeis, Elizabeth F., „U. N. Peacekeepers and Sexual Abuse and Exploitation: An End to Impunity”, *Washington University Global Studies Law Review* 2/2008.
15. Dodds, Paisley, „AP Investigation: UN troops lured kids into Haiti sex ring” Associated Press, April 12 2017, <https://apnews.com/7ccc5fbc05124fa9b0f42ce2edb62d9d/AP-Investigation:-UN-troops-lured-kids-into-Haiti-sex-ring>.
16. Dickinson, Laura A., „‘The Promise of Hybrid Courts’”, *American Journal of International Law* 2/2003.
17. Finke, Japer, „Sovereign Immunity: Rule, Commity or Something Else?”, *European Journal of International Law* 4/2011.
18. Fleck, Dieter, „The legal status of personnel involved in United Nations peace operations”, *International Review of the Red Cross* 891/892, 2013.
19. Fox, Hazel, Webb, Philippa, *The Law of State Immunity*, Oxford University Press 2013.
20. Freedman, Rosa, Blakemore, Sarah, Barker, Camilla, *Safeguarding Childred from UN Peacekeeper Sexual Exploitation and Abuse in Liberia*, Keeping Children Safe et al. 2017, www.keepingchildrensafe.org.uk/sites/default/files/kcs_liberia.pdf.
21. Freedman, Rosa, „Unaccountable: A New Approach to Peacekeepers and Sexual Abuse”, *European Journal of International Law* 3/2018.
22. Gaukrodger, David, „Foreign State Immunity and Foreign Government Controlled Investors”, *OECD Working Paper on International Investment* 2/2010, OECD Publishing, www.oecd.org/corporate/mne/WP-2010_2.pdf.
23. Genovese, Sophia, „Prosecuting U.N. Peacekeepers for Sexual and Gender-Based Violence in the Central African Republic”, *Brooklyn Journal of International Law* 2/2018.
24. Giles, Shayna Ann, „Criminal Prosecution of UN Peacekeepers: When Defenders of Peace Incite Further Conflict Through Their Own Misconduct”, *American University International Law Review* 1/2017.
25. Grady, Kate, „Sex, Statistics, Peacekeepers and Power: UN Data on Sexual Exploitation and Abuse and the Quest for Legal Reform”, *Modern Law Review* 6/2016.

26. Harrington, Alexandra R., „Victims of Peace: Current Abuse Allegations Against U.N. Peacekeepers and the Role of Law in Preventing Them in Future”, *ILSA Journal of International and Comparative Law* vol. 12, 2005.
27. Horowitz, Jodi, „Regina v. Bartle and the Commissioner of Police for the Metropolis and Others Ex Parte Pinochet: Universal Jurisdiction and Sovereign Immunity for Jus Cogens Violations”, *Fordham International Law Journal* 2/1999.
28. Ivers, Louise C., Guillaume, Yodeline, „The Price of Peace? Peacekeeping with Impunity Harms Public Health in Haiti”, *American Journal of Tropical Medicine and Hygiene* 3/2017.
29. Kanetake, Machiko, „Whose Zero Tolerance Counts? Reassessing a Zero Tolerance Policy against Sexual Exploitation and Abuse by UN Peacekeepers”, *International Peacekeeping* 2/2010.
30. Kanetake, Machiko, „The UN Zero Tolerance Policy’s Whereabouts: on the Discordance Between Politics and Law on the International-External Divide”, *Amsterdam Law Forum*, Fall Issue, 2012.
31. Kontorovich, Eugene, „The Piracy Analogy: Modern Universal Jurisdiction’s Hollow Foundation”, *Harvard International Law Journal* 1/2004.
32. Kovatch, Bonnie, „Sexual exploitation and abuse in UN peacekeeping missions: A case study of MONUC and MONUSCO”, *Journal of Middle East and Africa* 2/2016.
33. Krivokapić, Boris, *NATO agresija na Jugoslaviju – sila iznad prava*, Beograd 1999.
34. Krivokapić, Boris, „NATO Aggression Against Yugoslavia as an Assault of International Law”, in: *International Law and Intervention in the “New World Order”. From Iraq to Yugoslavia*, Madrid 2000.
35. Krivokapić, Boris, *Aktuelni problemi međunarodnog prava*, Beograd 2011.
36. Krivokapić, Boris, „A Somewhat Different View of International Criminal Courts“, pp. 7-55, in: Jovan, Ćirić (ed.), *The Hague Tribunal Between Law and Politics*, Belgrade 2013.
37. Кривокапић, Борис, *Мир и рат у међународним односима и праву*, Београд 2017.
38. Кривокапић, Борис, „О разликовању између међународних кривичних дела у ужем и у ширем смислу“, *Страни правни живот* 2/2018.
39. Кривокапић, Борис, „Државна сувереност и међународно право у ери глобализације“, у: Костић, Александар (ур.) „Државни поредак: суверенитет у времену глобализације“, *Зборник радова са научног скупа одржаног 8. и 9. фебруара 2019 у САНУ*, Српска академија наука и уметности, Београд 2019.
40. Krivokapić, Boris, „The NATO Bombing of Yugoslavia (1999) 20 Years Later – The Problems of Legality, Legitimacy and Consequences“, in: Vuković, Nebojša (ed.): *David vs. Goliath: NATO war against Yugoslavia and its implications*, Belgrade 2019.

41. Krstić, Ivana, *Univerzalna nadležnost u međunarodnom pravu za teške povrede ljudskih prava*, Beograd 2013.
42. Lilly, Damian, „The Privatization of Peacekeeping: Prospects and Realities“, in: „Peacekeeping: evolution or extinction?“, *Disarmament Forum* 3/2000, United Nations Institute for Disarmament Research, www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/UNIDIR_pdf-art135.pdf.
43. Mc Auliffe, Pádrag, „Hybrid Courts in Retrospect: Of Lost Legacies and Modest Futures“, in: Schabas, William A., McDermott, Yvonne, Hayes, Niamh (eds), *The Ashgate Research Companion to International Criminal Law: Critical Perspectives*, Routledge 2013.
44. Mac Pherson, Bryan, „Authority of the Security Council to Exempt Peacekeepers from International Criminal Court Proceedings“, *Insights* 9/2002, www.asil.org/insights/volume/7/issue/9/authority-security-council-exempt-peacekeepers-international-criminal.
45. Milisavljević, Bojan, *Nove mirovne misije Organizacije ujedinjenih nacija*, Beograd 2007.
46. Miller, Anthony J., „Legal Aspects of Stopping Sexual Exploitation and Abuse in UN Peacekeeping Operations“, *Cornell International Law Journal* vol. 71, 2006.
47. Myjer, Eric P.J., White, Nigel D., „Peace Operation Conducted by Regional Organizations and Arrangements“, in: Gill, Terry D., Fleck, Dieter (eds.): *The Handbook of the International Law of Military Operations*, Oxford University Press 2010.
48. Mudge, Lewis, „In the Central African Republic, AU Peacekeepers Carried Out an Egregious Crime“, Human Rights Watch, August 10, 2018, www.hrw.org/news/2018/08/10/central-african-republic-au-peacekeepers-carried-out-egregious-crime.
49. Ndulo, Muna, „The United Nations Responses To The Sexual Abuse And Exploitation Of Women And Girls By Peacekeepers During Peacekeeping Mission“, *Berkeley Journal of International Law* 1/2009.
50. Notar, Susan A., „Peacekeepers as Perpetrators: Sexual Exploitation and Abuse of Women and Children in the Democratic Republic of Congo“, *Journal of Gender, Social Policy & Law* 2/2006.
51. O’Brien, Melanie, „Protectors on Trial? Prosecuting peacekeepers for war and crimes against humanity in the International Criminal Court“, *International Journal of Law Crime and Justice* 3/2012.
52. Odello, Marco, „Tackling Criminal Acts in Peacekeeping Operations: The Accountability of Peacekeepers“, *Journal of Conflict and Security Law* 2/2010.
53. Odello, Marco, Burke, Roisin, „Between immunity and impunity: peacekeeping and sexual abuses and violence“, *International Journal of Human Rights* 6/2016.
54. O’Keefe, Roger, „Universal Jurisdiction: Clarifying the Basic Concept“, *Journal of International Criminal Justice* 2/2004.

55. Philippe, Xavier, „The principles of universal jurisdiction and complementarity: how do the two principles intermesh?“, *International Review of the Red Cross* 862/2006.
56. *Sexual Exploitation and Abuse in Peacekeeping Operation*, September 2017, Redress, 2017, <https://redress.org/wp-content/uploads/2017/08/REDRESS-peacekeeping-report-English.pdf>.
57. Simm, Gabrielle, *Sex in Peace Operations*, Cambridge University Press 2013.
58. Smith, Sarah, „Accountability and sexual exploitation and abuse in peace operations“, *Australian Journal of International Affairs* 4/2017.
59. *Standards of Conduct*, United Nations Peacekeeping, <https://peacekeeping.un.org/en/standards-of-conduct>.
60. Stern, Jenna, *Reducing Sexual Exploitation and Abuse in UN Peacekeeping: Ten Years After the Zeid Report*, Stimson Center 2015, www.stimson.org/sites/default/files/file-attachments/Policy-Brief-Sexual-Abuse-Feb-2015-WEB_0.pdf.
61. Van Alebeek, Rosanne, *The Immunity of States and Their Officials in International Criminal Law and International Human Rights Law*, Oxford University Press 2008.
62. Van Leeuwen, Jayden, „Addressing the Gap: Accountability Mechanisms for Peacekeepers Accused of Sexual Exploitation and Abuse“, *Victoria University of Wellington Law Review* vol. 50, 2019.
63. Whalan, Jeni, „Dealing with Disgrace: Addressing Sexual Exploitation and Abuse in UN Peacekeeping“, *Providing for Peacekeeping No. 15*, August 2017, www.ipinst.org/wp-content/uploads/2017/08/IPI-Rpt-Dealing-with-Disgrace2.pdf.
64. Wills, Siobhán, „Continuing Impunity of Peacekeepers: The Need for a Convention“, *Journal of International Humanitarian Legal Studies* 1/2013.
65. Wilson, Richard J., Hurvitz, Emily, Singer, „Human Rights Violations by Peacekeeping Forces in Somalia“, *Human Rights Brief* 2/2014.
66. Wuerth, Ingrid (2011), „Foreign Official Immunity Determinations in U. S. Courts: The Case Against the State Department“, *Virginia Journal of International Law* No. 4.
67. Zwanenburg, Marten, „The Statute for an International Criminal Court and the United States: Peacekeepers under Fire?“, *European Journal of International Law* 1/1999.

Academician Full Professor Boris Krivokapić, LL.D.

Busines and Law Faculty University „Union – Nikola Tesla“, Belgrade
Law Faculty, Samara National University „S. P. Korolev“, Samara

THE PROBLEM OF LIABILITY FOR WAR AND OTHER CRIMES COMMITTED BY MEMBERS OF THE INTERNATIONAL PEACE FORCES

Summary

We are witnessing an increasing number of peacekeeping operations carried out by international armed forces. However, while they contribute to the termination of armed conflicts, the establishment of peace and order, the protection of the population, the fight against organized crime, etc. the reality is that a number of their members also commit various crimes, some of which represent war crimes or crimes against humanity. The number of these crimes is not small at all.

Because of the immunity they enjoy and the unwillingness of the countries they come from to punish them adequately, the perpetrators of these acts often go unpunished. The paper points to this and related problems and tries to answer the question of what needs to be done to counteract this phenomenon.

Although there are, in principle, solutions to this problem (among other things, the UN Secretary-General is empowered and obliged to strip a person in a UN mission of immunity when that immunity could prevent justice from being done and when the immunity could be lifted without prejudice to the interests of the UN) they are not applied in practice. Possible solutions include the conclusion of a special convention to regulate this matter; specifying, by the act by which each mission is formed, the conditions under which the persons concerned are deprived of immunity; introduction of a new international criminal offense and extending the jurisdiction of the International Criminal Court to include these acts as special crimes. However, the law alone cannot solve this problem, as it is complex one and affects the interests of many states.

Key words: *International Law; Peacekeeping Missions; International Crimes; United Nations.*